

hand op een armelijken torso te gelijken. Nu zal niemand onzer voor het behoud van het ongewijzigde oude wereldbeeld pleiten. Dat ware de enorme vooruitgang der natuurwetenschappen, het diepgaand historisch-kritisch onderzoek der geschiedenis-wetenschap en de stoute vlucht der filosofie gedurende de laatste eeuwen miskennen. Nog steeds valt het te betreuren, dat de orthodoxie tot in de 18de eeuw toe de ptolomeische heelal-voorstelling voor de schriftuurlijke hield en de kopernikaansche, als uit den booze, bestreed.⁴⁾ Dit alles noopt tot reconstructie van het oude wereldbeeld. Maar niet tot vorming van een nieuw.⁵⁾ En aanstonds dient er aan te worden toegevoegd, dat het oude wereldbeeld, hecht en sterk als het is, zulk een perfectioneering zeer wel verdraagt, terwijl het zoogenaamde nieuwe wereldbeeld zich langzamerhand in een droombeeld oplost. De Marburger hoogleeraar NATORP klaagt dan ook, dat het onzen tijd juist aan een wezenlijk wereldbeeld ontbreekt. Hij merkt op dat het universum ons al minder bekend wordt, naarmate onze kennis ervan toeneemt. De oudheid en de middeleeuwen, zoo zegt hij, hadden nog een wereldbegrip, maar KOPERNIKUS verbrak het en ook zijn opvatting, waarbij het universum als gesloten geheel geldt, is overwonnen. Al verder staat het begrip van de afgesloten eenheid van het wereldgebouw van ons af. De vooruitgang der kennis heeft ons al verder verwijderd van de eenheid van den kosmos. De ouden, aldus nog steeds NATORP, hadden een systeem, KOPERNIKUS en ook KEPLER hadden er een; wij hebben er geen meer.⁶⁾ En zoozeer lijdt de moderne mensch onder het gemis van een wereldbeeld, dat hij een man als EINSTEIN, ofschoon deze uitdrukkelijk te verstaan gaf geen profeet of eens profeten zoon te wezen, op grond van zijn relativiteitstheorie tot schepper van zulk een wereldidee kroonde, wat begrijpelijkerwijs op désillusie moet uitloopen.

Dit moet wel als *het* kenmerk van onzen tijd beschouwd, dat hij geen bepaald kenmerk rijk is. Hij heeft geen karakter. Hij stelt u voor een menigte wonderen, maar het ontbrak hem aan de kracht ze te ordenen. Daarom kan hij ook naar buiten geen eenheid toonen. Men kan de opdringende massa van verschijnselen en stelsels wel tot eenige grondtrekken herleiden, maar *de* grondtrek valt niet aan te geven. Men is goed gesorteerd in wereldbeschouwingen, in naturalistische, materialistische, spiritualistische, occultistische, realistische, idealistische, theosofische,